

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy Jana Filipa a soudců Josefa Fialy (soudce zpravodaje) a Pavla Šámala o ústavní stížnosti stěžovatele **P. H.**, zastoupeného Mgr. Olgou Růžičkovou, advokátkou, sídlem Dubská 390/4, Teplice, proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 12. května 2020 č. j. 35 Co 116/2020-53, za účasti **Městského soudu v Praze**, jako účastníka řízení, a **České republiky – Ministerstva spravedlnosti**, sídlem Vyšehradská 424/16, Praha 2 – Nové Město, jako vedlejší účastnice řízení, takto:

- I. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 12. května 2020 č. j. 35 Co 116/2020-53 bylo porušeno právo stěžovatele na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem zaručené v čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 12. května 2020 č. j. 35 Co 116/2020-53 se ruší.**

Odůvodnění

I.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadeného rozhodnutí

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatel domáhá zrušení rozsudku Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“) označeného v záhlaví s tvrzením, že jím byla porušena jeho základní práva zaručená v čl. 36 odst. 1 a 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“).

2. Z ústavní stížnosti a vyžádaného spisu Obvodního soudu pro Prahu 2 (dále jen „obvodní soud“) sp. zn. 22 C 13/2019 se podává, že obvodní soud rozsudkem ze dne 24. 1. 2020 č. j. 22 C 13/2019-41 zamítl žalobu, jíž se stěžovatel domáhal zadostiučinění ve výši 50 000 Kč za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení, které Krajský soud v Ústí nad Labem (dále jen „krajský soud“) vedl o jeho žalobě pod sp. zn. 61 Cm 482/2013. O řízení, za průtahy v němž stěžovatel požadoval zadostiučinění, obvodní soud zjistil následující: Před krajským soudem se stěžovatel domáhal vydání směnečného platebního rozkazu proti dvěma žalovaným žalobou podanou dne 27. 12. 2013. K výzvě soudu stěžovatel dne 21. 5. 2014 zaplatil soudní poplatek a dne 26. 5. 2014 odstranil vady žaloby. Dne 29. 5. 2014 krajský soud vydal směnečný platební rozkaz a následně činil opakované pokusy o jeho doručení, včetně doručení do ciziny. Dne 30. 3. 2015 se krajský soud obrátil na Městský úřad Tornaľa

ve Slovenské republice za účelem zjištění adresy druhého žalovaného. Dne 17. 4. 2015 obdržel odpověď a deset měsíců poté, usnesením ze dne 17. 2. 2016, rozhodl o zrušení směnečného platebního rozkazu. Dne 11. 3. 2016 se krajský soud dotázal odboru správy registrů se sídlem v Banské Bystrici na adresu pobytu druhého žalovaného. Dne 11. 4. 2016 v rámci mezinárodní justiční spolupráce dožádal Okresní soud Revúca o doručení písemnosti a následně dne 2. 6. 2016 od slovenského soudu obdržel informaci, že se písemnost nepodařilo doručit. Dne 6. 9. 2016 krajský soud ke své žádosti obdržel další informaci od odboru správy registrů v Banské Bystrici a následně po devíti a půl měsících, usnesením ze dne 21. 6. 2017, ustanovil druhému žalovanému opatrovnici, která se dne 31. 8. 2017 vyjádřila k žalobě. Jednání nařízené na den 23. 11. 2017 bylo pro nemoc první žalované odročeno na 9. 1. 2018, kdy stěžovatel vzal žalobou proti druhému žalovanému zpět. První žalovaná byla zavázána k zaplacení žalované částky a řízení pravomocně skončilo dne 14. 2. 2018, trvalo tedy čtyři roky, jeden měsíc a osmnáct dnů. Na základě tohoto skutkového stavu obvodní soud k požadavku na přiměřené zadostiučinění uvedl, že krajský soud byl nečinný v době od 17. 4. 2015 do 17. 2. 2016 (deset měsíců) a od 6. 9. 2016 do 21. 6. 2017 (přes devět měsíců), jinak činil úkony plynule. Obvodní soud vyhodnotil, že v řízení před krajským soudem nedošlo k průtahům, neboť celkovou délku řízení vyhodnotil jako přiměřenou a existence dvou zmíněných období nečinnosti sama o sobě nevedla k závěru o porušení stěžovatelova práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. Šlo totiž o řízení s cizím prvkem, v němž soud čtyřmi žádostmi u slovenských orgánů pátral po bydlišti druhého žalovaného. Řízení tak bylo složité zejména procesně. Žaloba navíc nebyla při podání způsobilá projednání a stěžovatel nezaplatil soudní poplatek společně s jejím podáním.

3. Městský soud rozsudkem, který je napaden ústavní stížností, změnil rozsudek obvodního soudu tak, že se konstatuje, že v řízení před krajským soudem vedeném pod sp. zn. 61 Cm 482/2013 došlo k porušení stěžovatelova práva na projednání a rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě. Městský soud uvedl, že řízení trvalo čtyři roky a jeden měsíc, což není doba příliš dlouhá. Předmětem řízení bylo peněžité plnění, význam řízení pro stěžovatele byl tedy standardní. Šlo o věc s cizím prvkem a doručovalo se do Slovenské republiky, což však bylo vyřízeno v průběhu týdnů. Řízení proběhlo na jednom stupni, konalo se zde jedno ústní jednání a nešlo o věc složitou právně ani procesně. Délku řízení zásadním způsobem ovlivnily dva průtahy krajského soudu (první v délce deseti měsíců a druhý v délce devíti měsíců), což vedlo k závěru o nepřiměřené délce řízení. Městský soud tak žalobu vyhodnotil jako důvodnou, shledal však, že s ohledem na charakter posuzovaného řízení postačí stěžovateli satisfakce v podobě konstatování porušení práva.

II.

Argumentace stěžovatele

4. Stěžovatel namítá, že napadený rozsudek nesplňuje požadavky na řádné odůvodnění, neboť městský soud neuvedl žádný důvod, proč by mělo postačit pouze konstatování porušení práva. Dále stěžovatel poukázal na požadavek formulovaný v nálezů Ústavního soudu ze dne 20. 6. 2017 sp. zn. III. ÚS 1263/17 (N 107/85 SbNU 759), dle něhož zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva má toliko podpůrnou funkci a lze jej použít zejména v případech, kdy se poškozený na průtazích v řízení podílel.

V tomto nálezu Ústavní soud zohlednil i stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011 sp. zn. Cpjn 206/2010, dle něhož je třeba k zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva přistupovat jen za výjimečných okolností (např. byl-li význam řízení pro poškozeného zcela nepatrný).

III.

Vyjádření městského soudu a vedlejší účastnice

5. Soudce zpravodaj podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost městskému soudu jako účastníkovi řízení a vedlejší účastnici k vyjádření. Městský soud v zaslaném vyjádření sdělil, že si není vědom toho, že by rozhodnutím napadeným ústavní stížností porušil stěžovatelova ústavně chráněná práva. Odkázal na odůvodnění svého rozsudku. Vedlejší účastnice se k ústavní stížnosti nevyjádřila.

IV.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

6. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, v němž byl vydán rozsudek napadený ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je zastoupen v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Ústavní stížnost je přípustná, neboť stěžovatel vyčerpal všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva (§ 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu *a contrario*).

V.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

7. Ústavní soud není součástí soustavy soudů, nýbrž je soudním orgánem ochrany ústavnosti (čl. 83 a čl. 91 odst. 1 Ústavy). Není povolán k instančnímu přezkumu rozhodnutí obecných soudů. Jeho pravomoc podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je založena výlučně k přezkumu toho, zda v řízení nebo rozhodnutím v něm vydaným nebyla dotčena ústavně chráněná práva nebo svobody stěžovatele.

8. V posuzované věci stěžovatel požadoval zadostiučinění ve výši 50 000 Kč za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou soudního řízení vedeného o jeho žalobě před krajským soudem pod sp. zn. 61 Cm 482/2013, přičemž městský soud shledal, že v tomto řízení došlo k porušení stěžovatelova práva na projednání a rozhodnutí věci v přiměřené lhůtě. Před Ústavním soudem tak není sporu o tom, že stěžovatelova věc nebyla před krajským soudem projednána bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny), resp. v přiměřené lhůtě (čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Městský soud však dospěl k závěru, že za nepřiměřenou délku řízení postačí zadostiučinění v podobě konstatování porušení práva, s čímž stěžovatel nesouhlasí a v čemž spatřuje porušení svých základních práv.

9. Podle čl. 36 odst. 3 Listiny má každý právo na náhradu škody způsobené mu nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy

nebo nesprávným úředním postupem. Podle čl. 36 odst. 4 Listiny podmínky a podrobnosti výkonu tohoto základního práva stanoví zákon, jímž je v současnosti zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“). Podle § 31a odst. 2 zákona č. 82/1998 Sb. se zadostiučinění poskytne v penězích, nebylo-li možno nemajetkovou újmu nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo.

10. Ústavní soud se již v minulosti opakovaně zabýval požadavky na soudní rozhodnutí, podle něhož za porušení práva na projednání věci bez zbytečných průtahů postačí zadostiučinění v podobě konstatování porušení práva. K nepřiznání zadostiučinění v penězích za průtahy v soudním řízení má docházet výjimečně [nález ze dne 6. 3. 2012 sp. zn. IV. ÚS 1572/11 (N 45/64 SbNU 551), bod 39.; nález ze dne 23. 4. 2015 sp. zn. III. ÚS 197/15 (N 84/77 SbNU 237), bod 23.; nález ze dne 1. 8. 2016 sp. zn. II. ÚS 19/16 (N 140/82 SbNU 243), bod 29.; nález ze dne 20. 6. 2017 sp. zn. III. ÚS 1263/17 (N 107/85 SbNU 759), bod 13.; výše zmíněné stanovisko občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 206/2010]. Tento přístup respektuje rozhodovací praxi Evropského soudu pro lidská práva, který v případě nepřiměřené délky řízení jen výjimečně nepřiznává zadostiučinění v penězích (viz též důvodovou zprávu k zákonu č. 160/2006 Sb., kterým byl do zákona č. 82/1998 Sb. vložen § 31a). Příklady těchto výjimek, jež vychází z jednotlivých případů řešených Evropským soudem pro lidská práva, jsou v uvedeném stanovisku Nejvyššího soudu dány jako vodítko pro soudy při rozhodování o formě satisfakce. Jde např. o případy, kdy délka řízení byla v nezanedbatelné míře způsobena vlastním chováním poškozeného, nebo byl význam předmětu řízení pro poškozeného pouze nepatrný, a nemohl tak negativně zasáhnout do jeho osobní sféry (viz rozsudek ve věci *Szeloch proti Polsku* ze dne 22. 2. 2001 č. 33079/96, § 121–122; rozsudek ve věci *Cherakrak proti Francii* ze dne 2. 8. 2000 č. 34075/96, § 29; či rozsudek ve věci *Berlin proti Lucembursku* ze dne 15. 7. 2003 č. 44978/98, § 72).

11. Podle § 31a odst. 3 zákona č. 82/1998 Sb. se v případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem, přihlédne při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k a) celkové délce řízení, b) složitosti řízení, c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení, d) postupu orgánů veřejné moci během řízení a e) významu předmětu řízení pro poškozeného. Daná kritéria je vhodné hodnotit i v případě, že soud zvažuje jinou než finanční kompenzaci. Bylo-li by totiž posouzení těchto kritérií vyžadováno jen za situace, kdy je rozhodnuto o poskytnutí peněžní kompenzace (tj. při stanovení její výše), byla by *ad absurdum* při rozhodnutí (toliko) o morální satisfakci aprobována libovůle rozhodujícího orgánu spočívající v tom, že by konkrétní okolnosti případu nemusely být brány v úvahu (zmíněný nález sp. zn. III. ÚS 197/15, bod 26.). Uvedenými kritérii pak lze též hodnotit, zda by zadostiučinění v podobě konstatování porušení práva odpovídalo újmě.

12. Ústavní soud nepřehlédl, že městský soud v napadeném rozsudku nepoukázal na žádnou okolnost, která by odůvodnila závěr, že postačí zadostiučinění v podobě konstatování porušení práva, což představuje, jak bylo uvedeno, spíše výjimečný způsob satisfakce za nepřiměřenou délku řízení.

13. Řízení, za jehož délku požadoval stěžovatel zadostiučinění, trvalo, jak výše uvedeno, čtyři roky a jeden měsíc a městský soud v něm identifikoval dva průtahy. První v délce deseti měsíců, které krajskému soudu zabralo, než směnečný platební rozkaz zrušil po neúspěšném pokusu o jeho doručení. Poté, kdy ani u jednoho z obou žalovaných nedošlo k jeho doručení do vlastních rukou, ověřoval krajský soud po vrácení zásilky adresované druhému žalovanému, jemuž se doručovalo do Slovenské republiky, u Městského úřadu Tornaľa jeho poslední známou adresu a od jeho odpovědi doručené dne 17. 4. 2015, z níž vyplynulo, že krajský soud doručoval na aktuální evidovanou adresu trvalého pobytu žalovaného, zabralo krajskému soudu uvedených deset měsíců, než směnečný platební rozkaz zrušil usnesením ze dne 17. 2. 2016. Druhý průtah čítal více než devět měsíců, které plynuly ode dne 2. 9. 2016, kdy krajský soud při dalším pokusu zjistit místo skutečného pobytu druhého žalovaného, zjistil, že je neznají ani slovenské orgány, do vydání usnesení ze dne 31. 8. 2017, kterým žalovanému ustanovil opatrovnici podle § 29 odst. 3 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. Při tomto pokusu o zjištění pobytu druhého žalovaného slovenské orgány (Okresní soud Revúca a Policejní sbor SR) krajský soud informovaly, že se druhý žalovaný odstěhoval, podle sousedů pravděpodobně někam do Rakouska a bližší informace se nepodařilo zjistit.

14. Vedle dvou uvedených průtahů v řízení před krajským soudem, které identifikoval městský soud, Ústavní soud nemohl přehlédnout, že soudní kanceláři krajského soudu trvalo bezmála dva měsíce, než odeslala směnečný platební rozkaz. Dne 1. 6. 2014 totiž soudní kancelář obdržela pokyn k jeho odeslání, odeslán byl až dne 23. 7. 2014. Takto dlouhou dobu, již zabralo prosté odeslání směnečného platebního rozkazu, nelze považovat za přiměřenou povaze úkonu (odeslání písemnosti). Průtah spojený s odesláním směnečného platebního rozkazu společně s průtahy, které popsal již městský soud, zabraly dohromady dvacet jeden měsíc z celkové délky řízení čtyř let a jeden měsíc, což je více než 42 % délky řízení.

15. Ústavní soud se neztotožňuje s hodnocením městského soudu, který délku posuzovaného řízení před krajským soudem (čtyři roky a jeden měsíc na jednom stupni) označil za ne příliš dlouhou. Taková délka řízení na jednom stupni neodpovídá tomu, že šlo v meritu o právně jednoduchou věc, v níž stěžovatel negativně nepřispěl k délce řízení. O nižší právní složitosti věci svědčí to, že krajský soud řízení o žalobě vůči druhému žalovanému zastavil, neboť na jednání, na němž byl posléze vyhlášen rozsudek, stěžovatel vzal žalobu vůči němu zpět. U první žalované pak krajský soud rozhodl na základě předložené směnky, která měla všechny náležitosti a o jejíž pravosti ve vztahu k žalované neměl krajský soud žádné pochybnosti. Vše za stavu, kdy po věcné stránce první žalovaná v řízení neuplatnila žádnou procesní obranu. Městský soud posuzované řízení označil za nikoli složité i po procesní stránce, s čímž Ústavní soud souhlasí.

16. Městský soud se sice podrobněji nezabýval doručováním do Slovenské republiky v řízení před krajským soudem, neboť tuto otázku přešel strohým konstatováním,

že doručování trvalo vždy ve lhůtách týdnů. Ústavní soud však konstatuje, že posuzované řízení před krajským soudem z legitimních důvodů prodloužily úkony soudu při mezinárodní spolupráci se slovenskými orgány, což zabralo šest měsíců (od 11. 3. 2016 do 2. 9. 2016). U slovenských orgánů (správy registrů sekce veřejné správy) krajský soud žádostí ze dne 11. 3. 2016 zjišťoval adresu pobytu druhého žalovaného a žádostí ze dne 8. 4. 2016 (odeslanou dne 11. 4. 2016) dožádal Okresní soud Revúca o zaslání písemnosti (výzvy, zda žalovaný po zrušení směnečného platebního rozkazu souhlasí s rozhodnutím věci bez nařízení jednání). Zaslání této písemnosti přes Okresní soud Revúca musel krajský soud urgovat a ani slovenské orgány písemnost nebyly schopny doručit, o čemž jej po urgenci zpravily dne 2. 6. 2016. Poté se ještě krajský soud obrátil s druhou žádostí ze dne 19. 8. 2016 na slovenskou správu registrů, aby zjistil, zda nedošlo ke změně údajů o bydlišti druhého žalovaného, na což dostal odpověď dne 2. 9. 2016. Ústavní soud konstatuje, že délku doby, kterou si vyžádala spolupráce se slovenskými orgány, nemohl krajský soud ovlivnit. Shodný závěr platí i pro prodloužení řízení o jeden a půl měsíce v důsledku odložení nařízeného jednání pro nemoc první žalované. Ani popsané okolnosti, které z akceptovatelných důvodů zabraly dohromady dobu sedm a půl měsíce, jež krajský soud nemohl ovlivnit, nemohou vést k závěru, že by v posuzované věci nastaly výjimečné okolnosti (k nim srov. bod 10.), pro které by jako zadostiučinění postačilo konstatování práva.

17. Délka řízení na jednom stupni čítající čtyři roky a jeden měsíc totiž kontrastuje s tím, že šlo o právně i procesně jednoduchou věc, která měla pro stěžovatele standardní význam a u níž stěžovatel negativně nepřispěl k délce řízení. Stěžovatel sice nezaplatil společně se žalobou soudní poplatek a krajský soud jej vyzýval k odstranění vady žaloby (upřesnění, zda požaduje, aby žalovaní zaplatili žalovanou částku 50 000 Kč poměrně, nebo společně a nerozdílně). Výzvě k zaplacení soudního poplatku stěžovatel vyhověl jeden den po jejím doručení, výzvě k odstranění vady žaloby vyhověl šest dnů po jejím doručení. Za těchto okolností s přihlédnutím k celkové délce řízení před krajským soudem lze konstatovat, že stěžovatel znatelným způsobem negativně nepřispěl k délce řízení. Právě jednoduchost věci svědčí o tom, že řízení mělo být na jednom stupni skončeno dříve než po čtyřech letech, a to i při zohlednění, že celkovou dobu sedm a půl měsíce v řízení dohromady zabrala spolupráce se slovenskými orgány a přesunutí termínu jednání pro nemoc žalované. Na délce řízení se totiž výrazným způsobem projevíly průtahy v celkové délce dvacet jeden měsíc přičitatelné krajskému soudu. Navíc lze zmínit, že výše zmíněný devítiměsíční průtah v řízení nastal mezi 33. a 42. měsícem řízení, tj. ve stadiu řízení, kdy již krajský soud nepovažoval za nutné se obracet na slovenské orgány, a měl tedy s ohledem na stávající délku řízení co nejrychleji činit všechny nezbytné kroky vedoucí k rozhodnutí sporu.

18. Ústavní soud tak shrnuje, že v posuzované věci nespátřuje žádné mimořádné okolnosti, které by odůvodňovaly výjimečný postup při poskytnutí zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení pouze v podobě konstatování porušení práva. Naopak existence nezanedbatelných průtahů (celkem dvacet jeden měsíc), celková délka řízení na jednom stupni (čtyři roky a jeden měsíc) společně s tím, že šlo o právně jednoduchou věc, dávají podklad pro závěr, že bylo namíste přiměřené zadostiučinění poskytnout v penězích. Tím, že městský soud nerozhodl o zadostiučinění v peněžní podobě, pak porušil stěžovatelovo právo na náhradu škody způsobené mu nesprávným úředním postupem (čl. 36 odst. 3 Listiny).

**VI.
Závěr**

19. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud vyhodnotil ústavní stížnost jako důvodnou a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadený rozsudek městského soudu. Ústavní soud rozhodl o ústavní stížnosti mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. listopadu 2020

Jan Filip
předseda senátu